

บทสรุปประมวลผลการวิจัยว่าด้วยการค้นพบประวัติผู้แต่งกวีนิพนธ์ เรื่องยวนพ่ายและลิลิตพระลอ

A Conclusion of the Research on a Discovery of the Poet Who Composed the Ancient Poem, Yuan Phai and Lilit Phra Lo

ดร. วิภา กงกะนันท์¹

บทคัดย่อ

การศึกษาประวัติผู้แต่งกวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่ายและลิลิตพระลอใช้วิธีการวิจัยแบบมนุษยศาสตร์บูรณาการ โดยการศึกษาเอกสาร การศึกษาภาคสนาม การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ จัดระเบียบคำ การอภิปรายและเสวนา การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยภาพถ่ายทางอากาศและแผนที่ เพื่อสืบหาผู้แต่งกวีนิพนธ์ ผลการศึกษา พบว่า ผู้แต่งกวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่ายและลิลิตพระลอเป็นบุคคลเดียวกันคือ เจ้านายสตรีในพระราชวงศ์สุโขทัย กวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่ายน่าจะประพันธ์ขณะดำรงตำแหน่งพระมเหสีหรือพระราชเทวีในสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เป็นบทประพันธ์ในรูปแบบกวีนิพนธ์เทิดพระเกียรติ มีเนื้อหาเป็นสารคดี วัตถุประสงค์ส่วนใหญ่ที่ใช้ในการประพันธ์คือประวัติศาสตร์ไทยสมัยสุโขทัยตอนปลายและอยุธยาตอนต้น รวมทั้งประสบการณ์ ความรู้สึกรักคิด ความปรารถนา อารมณ์ อุดมคติ และจินตนาการของกวี ส่วนลิลิตพระลอแต่งเมื่อครั้งที่กวีดำรงฐานะเป็นสมเด็จพระบรมราชชนนี หรือสมเด็จพระมาตุจฉาเจ้าในสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ซึ่งเป็นพระราชโอรสรุ่นเล็กในสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ลิลิตพระลอเป็นบทประพันธ์ประเภทจินตคดี โดยกวีใช้จินตนาการ ประสบการณ์ รวมทั้งความรู้สึกรักคิด ความปรารถนา อุดมคติ และอารมณ์ของตนเป็นวัตถุดิบในการประพันธ์

คำสำคัญ: กวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่าย ลิลิตพระลอ มนุษยศาสตร์บูรณาการ

¹ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Abstract

The research on a discovery of the poet who composed the poem, Yuan Phai and Lilit Phra Lo employed a multi-disciplinary methodology, which is an integration of various approaches in human studies. This methodology was newly invented to be used first in this research. It includes a document analysis, field study, unique word arrangement by using the concordance programme, group discussion and map analysis. The objective of this research was to find the poet who composed the poem, Yuan Phai and Lilit Phra Lo. It was found that the two poems were composed by the same poet who was a princess in the Sukhothai Dynasty. The poet was the queen, or a consort of King Barom Trailokanat while the poem, Yuan Phai, was being composed. It was a panegyric poem eulogizing the King, who heroically won the Chaliang War. The poem was chiefly based on historical events in the late Sukhothai and the early Ayutthaya periods assimilated with the poet's experience, aspiration, ideology, imagination and sentiment throughout. The poet composed Lilit Phra Lo when she became the Queen Mother or the Supreme Aunt of King Ramathipbadi II, a son of King Barom Trailokanat. Lilit Phra Lo, which is an imaginative literature, was based on the poet's imagination, experience, aspiration, ideology and sentiment.

Keywords: Yuan Phai, Lilit Phra Lo, Integrated Human Studies Method

บทนำ

เมื่อปีพ.ศ. 2555 ที่ผ่านมานี้ องค์การ UNESCO ได้ประกาศยกย่องหม่อมหลวง บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ซึ่งเป็นอาจารย์และ นักวรรณคดีวิจารณ์ท่านหนึ่งของไทยให้เป็น บุคคลสำคัญของโลก อาจารย์หม่อมหลวง บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2518, หน้า 68) ได้เคย พูดและเขียนไว้ในที่ต่าง ๆ ว่า

วรรณคดีให้ความรู้เรื่องอารมณ์
ของมนุษย์ทั้งหยาบ และละเอียด
ทำให้เข้าใจชีวิตจิตใจของมนุษย์
ทำให้เรารู้จักมนุษย์ที่ตายไปแล้ว

กวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่ายและลิลิตพระลอ เป็นวรรณคดีที่ทำให้ผู้ที่ตั้งใจอ่านอย่างมี วิจารณ์ญาณ และมีระเบียบวิธีศึกษาที่มี ประสิทธิภาพ สามารถรู้จักผู้แต่งได้เป็นอย่างมาก แม้ท่านจะจากโลกนี้ไปนานถึง 500 ปีแล้ว จากบทประพันธ์อมตะสองเรื่องนี้ เราสามารถ เข้าใจชีวิต อีกทั้งความรู้สึกนึกคิด ประสบการณ์ และอารมณ์อันละเอียดประณีตของกวี เช่น ได้ทราบว่าท่านเป็นผู้ที่เทิดทูนสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเป็นอย่างยิ่ง และมีความ จงรักภักดีอย่างมั่นคงต่อพระองค์ มีความเคารพ

นับถือพ่อขุนรามคำแหงมหาราช และพระ มหาธรรมราชาลิไทยเป็นพิเศษ เป็นผู้ที่ชื่นชม อุดมคติและความกล้าหาญของหมื่น (ดั่ง) นคร มีความรังเกียจมหาพหแห่งเชิงใหม่ เป็นผู้ มีสติปัญญา มีความกล้าหาญ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ในด้านอักษรศาสตร์ และพุทธศาสนาโดย เฉพาะพระอภิธรรม มีความรู้ ความสามารถสูง ในด้านวรรณศิลป์ มีความพิถีพิถันในการคัดสรร ถ้อยคำมาใช้ มีความประณีตในการบรรยายภาพ หรือเหตุการณ์ และมีความภูมิใจในผลงาน ประพันธ์ของตน เป็นผู้ที่มีจิตใจละเอียด ประณีต มีความรับผิดชอบสูงในภาวะวิกฤต แต่บางครั้ง ก็มีความอ่อนแอ เป็นผู้ที่เข้าใจความรู้สึกนึกคิด ของมนุษย์เข้าใจความอ่อนแอของมนุษย์ เป็นผู้ที่มีสถานภาพสูงในทางสังคมและ ทางการเมือง มีความรอบรู้ในประเพณีและ วิถีชีวิตในราชสำนักไทยโบราณ โดยเฉพาะ กิจวัตรของสตรีวัยต่าง ๆ และสถานภาพต่าง ๆ มีประสบการณ์ชีวิตสูง มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงมาก เป็นผู้ ที่ชอบใช้ประโยชน์จากสิ่งปัจจุบันเรียกว่า “คณิตศาสตร์” ฯลฯ

ความรู้เหล่านี้เป็นหลักฐานและเหตุผลสำคัญส่วนใหญ่ที่ทำให้เราเชื่อว่ากวีที่แต่งบทประพันธ์สองเรื่องนั้นเป็นบุคคลเดียวกันคือเป็นเจ้านายสตรีในพระราชวงศ์สุโขทัยซึ่งพำนักอยู่ที่เมืองเชลียงใน พ.ศ. 2017 และเมื่อแต่งกวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่าย ในระหว่าง พ.ศ. 2018 - 2024 น่าจะมีสถานภาพเป็นพระมเหสี หรือพระราชเทวีในสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ กวีผู้นี้เป็นบุคคลแรกที่ถวายพระนามนี้แด่พระองค์หลังจากทรงชนะศึกเชลียงเมื่อ พ.ศ. 2017 นักประวัติศาสตร์ และคนรุ่นหลังก็ใช้พระนามนี้ตามกันมา รวมทั้งท่านที่สร้างจารึกวัดจุฬามณีที่พิษณุโลก

ต่อมาเมื่อนิพนธ์ลิลิตพระลอ ในระหว่าง พ.ศ. 2034 - 2057 กวีน่าจะมีสถานภาพเป็นสมเด็จพระราชชนนี หรือเป็นสมเด็จพระมาตุจฉาเจ้าในสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 แห่งพระนครศรีอยุธยาซึ่งเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติเมื่อมีพระชนมพรรษา 19 พรรษา (ถ้าพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐฯ มิได้บันทึกปีที่เสด็จพระราชสมภพคลาดเคลื่อน แต่ถ้าคลาดเคลื่อนก็อาจจะเพียง 16 พรรษาเท่านั้น)

เมื่อวันจันทร์ที่ 12 มีนาคม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้จัดให้มีการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ประมวลผลการวิจัยของข้าพเจ้า ซึ่งมีรายละเอียดอยู่ในหนังสือชื่อ

จกคงคู่กล้า ยืนโยก

หายแผ่นดินฟ้าใหม่ อย่าหายฯ

(หนังสือจำนวน 262 หน้า

มีภาพประกอบ 161 ภาพ)

และ

เสียงลือเสียงเล่าอ้าง อันใด ท่านเอ๋ย

(หนังสือจำนวน 330 หน้า

มีภาพประกอบ 91 ภาพ)

ที่ประชุมได้ร่วมกันพิจารณารายงานสรุปพร้อมภาพสไลด์ประกอบจำนวน 252 ภาพของข้าพเจ้า ได้มีการอภิปราย มีการตั้งคำถาม การให้ข้อมูลเพิ่มเติม การวิพากษ์วิจารณ์และมีข้อเสนอแนะหลายประการที่มีประโยชน์ทำให้ข้าพเจ้าต้องคิดทบทวนหาวิธีที่จะทำให้ผู้สนใจได้เข้าใจวิธีการศึกษาสืบค้นของข้าพเจ้า จนทำให้ได้ผลดังที่ได้เสนอไว้อย่างละเอียด ในหนังสือ 2 เรื่องดังกล่าวได้ง่ายขึ้น ข้าพเจ้าขอเสนอบทสรุปประมวลผลการวิจัยของข้าพเจ้า

ว่าด้วยการค้นพบประวัติผู้แต่งกวีนิพนธ์เรื่อง
ยวนพ่าย และลิลิตพระลอ ดังนี้

วิธีการวิจัย

ข้าพเจ้าใช้วิธีที่บูรณาการความรู้จากศาสตร์
ที่เกี่ยวข้องในลักษณะที่เป็นปฏิสัมพันธ์ต่อกัน
(interactive) ศาสตร์หลักคือ วรรณคดีศึกษา
วรรณคดีวิจารณ์ ศิลปศึกษา ประวัติศาสตร์
โบราณคดี พุทธศาสนาจิตวิทยามนุษย์ ภูมิศาสตร์
ธรณีวิทยา วัฒนธรรมทางการเมืองไทยใน
สมัยโบราณ ความรู้ทั่วไปเรื่องของคนไทยและ
วิถีชีวิตของคนไทยรวมทั้งการใช้เทคนิควิทยา
ระดับสูง คือใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ชื่อ
concordance และใช้ภาพถ่ายทางอากาศจาก
www. google earth.com และ PointAsia.com
มีการปฏิบัติงานภาคสนามเป็นครั้งคราวหลาย
ครั้ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2527 - 2554 ศาสตราจารย์
ดร. สุรพล วิรุฬห์รักษ์ เรียกวิธีการวิจัยของ
ข้าพเจ้าว่า “มนุษยศาสตร์บูรณาการ” และ
เห็นว่าวิธีการวิจัยของข้าพเจ้ามีความสำคัญ
และน่าสนใจมากกว่าผลของการวิจัย ท่านเห็นว่า
กวีผู้แต่งเรื่องยวนพ่ายและลิลิตพระลอจะเป็น
หญิงหรือเป็นชายยังไม่น่าสนใจมากเท่า
กระบวนการวิจัยของข้าพเจ้า

สำหรับข้าพเจ้า “มนุษยศาสตร์บูรณาการ”
เป็นวิธีวิจัยที่ทำให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ได้
เป็นอย่างดี และค้นพบสิ่งใหม่ ๆ ที่น่าสนใจ
น่าตื่นเต้น เป็นผลพลอยได้ในระหว่าง
ดำเนินงานตามกระบวนการวิจัยที่กำหนดไว้
นอกจากนั้นยังทำให้เกิดปัญญา เกิดความ
เพลิดเพลิน เข้าใจวรรณคดีทั้งสองเรื่องนั้น
มากขึ้น รู้จักประเทศไทยมากขึ้น รู้จักคนไทย
มากขึ้น โดยเฉพาะคนในอดีตซึ่งทำให้เข้าใจ
จิตใจมนุษย์ในปัจจุบันรวมทั้งตนเองมากขึ้น
ด้วย

กระบวนการวิจัย

1. ศึกษากวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่ายและ
ลิลิตพระลออย่างละเอียด รวมทั้งศึกษาเอกสาร
ทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง และหาได้โดยเฉพาะเอกสาร
ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และพุทธศาสนา
โดยใช้หลักการทางวรรณคดีศึกษา วรรณคดี
วิจารณ์ และศิลปศึกษาในเรื่องของวรรณคดีศึกษา
ข้าพเจ้าใช้หลักการต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้าเขียนไว้
ในหนังสือชื่อ วรรณคดีศึกษา

2. ปฏิบัติงานภาคสนามหลายครั้งที่
สุโขทัย ศรีสะเกษ (เขียงชัน/เขียง)
พิษณุโลก พระนครศรีอยุธยา (ศึกษาผังเมือง

ของพระราชวังหลวงก่อนเดินทางไปสำรวจสถานที่จริง) ซึ่งเป็นสถานที่ที่กวีเอ่ยถึงในกวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่ายและลิลิตพระลอ โดยมีนักโบราณคดีจากกรมศิลปากรเป็นวิทยากรทุกครั้ง รวมถึงการสัมภาษณ์บุคคลอื่น ๆ และถ่ายภาพด้วย

ส่วนการค้นหามือเมืองสรวงนั้น ข้าพเจ้าไปสำรวจด้วยตนเองหลายเมืองตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิในอดีตเคยสันนิษฐานไว้ แต่ไม่ใช่เมืองสรวงที่แท้จริง

เมืองสรวงที่แท้จริงนั้นข้าพเจ้าไปพบที่จังหวัดร้อยเอ็ดเมื่อ พ.ศ. 2537 หลังจากที่ได้ไปสำรวจเมืองสรวงโบราณที่จังหวัดแพร่มาแล้วเมื่อปีพ.ศ. 2527 (ดูเสียงลือเสียงเล่าอ้างฯ หน้า 320–327)

3. ใช้โปรแกรม concordance จัดระเบียบคำในลิลิตพระลอ งานวิจัยชิ้นนี้ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติที่ Northern Illinois University เมือง DeKalb ใน พ.ศ. 2530 โดยได้รับความร่วมมือจากศาสตราจารย์ ดร. John Hartmann นักภาษาศาสตร์ และ Jim Henry นักวิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์ของมหาวิทยาลัย

4. อภิปราย และเสวนากับผู้ทรงคุณวุฒิในศาสตร์ต่างๆ ทั้งที่เป็นชาวไทย

และชาวต่างประเทศนับตั้งแต่ พ.ศ. 2518 - ปัจจุบัน

5. นำเสนอผลการวิจัยที่สำเร็จในขั้นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์แต่ละระยะในที่ประชุมทางวิชาการทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ และเชิญผู้ฟังให้ร่วมแสดงความคิดเห็นด้วยทุกครั้ง

6. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากภาพถ่ายทางอากาศของ [www. google earth.com](http://www.google-earth.com) และ PointAsia.com เพื่อพิจารณาเส้นทางแม่น้ำน่าน ซึ่งไหลผ่านหน้าเมืองพิษณุโลก และแม่น้ำยมที่ไหลผ่านหน้าอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย หรือเมืองเชียงชื่น/เซียง ในยวนพ่าย โดยเปรียบเทียบเส้นทางร่วมกับแผนที่ทางหลวงในประเทศไทย ซึ่งสมาคมทางหลวงแห่งประเทศไทยจัดทำ รวมทั้งสำรวจตัวเมืองศรีสัชนาลัยโบราณ และภูมิประเทศโดยรอบใน www. google earth.com ตามที่กวีบรรยายไว้ก่อนการเดินทางไปสำรวจภูมิทัศน์ในกวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่ายที่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยด้วยตนเองกับคณะผู้ร่วมงานโดยทางรถยนต์

7. วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดโดยใช้วิธี “มนุษยศาสตร์บูรณาการ”

8. สังเคราะห์ผลการวิจัยด้วยวิจักษณ์ญาณ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสืบหาผู้แต่งกวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่าย และลิลิตพระลอ

สิ่งที่ข้าพเจ้าค้นพบจากวิธี และกระบวนการวิจัยนี้

นอกจากจะค้นพบหลักฐานและเหตุผลที่ทำให้เห็นว่าผู้แต่งกวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่าย และลิลิตพระลอเป็นบุคคลท่านเดียวกัน ก็เป็นเจ้านายสตรีในพระราชวงศ์สุโขทัย ซึ่งเมื่อแต่งกวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่ายน่าจะมีสถานภาพเป็นพระมเหสี หรือพระราชเทวี ในสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และเมื่อนิพนธ์ลิลิตพระลอเป็นสมเด็จพระราชชนนี หรือสมเด็จพระมาตุจฉาเจ้าในสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ซึ่งเป็นพระราชโอรสรุ่นเล็ก ในสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแล้ว ข้าพเจ้ายังได้รับความรู้อย่างอื่นที่เป็นผลพลอยได้ในกระบวนการวิจัยด้วยวิธีนี้ก็คือ

1. พบที่ตั้งเมืองเชียงขึ้นหรือเซียงที่กวีบรรยายไว้ในเรื่องยวนพ่าย ซึ่งมีรายละเอียดของภูมิทัศน์ตรงกับสิ่งที่ปรากฏอยู่ที่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยอันเป็นโบราณสถาน

ที่องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ประกาศรับรองว่าเป็นมรดกโลก

2. ได้ทราบว่าเมืองพิษณุโลกเคยเป็นราชธานีของอาณาจักรไทยถึง 25 ปี คือระหว่าง พ.ศ. 2006 - 2031 ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และพระองค์เสด็จสวรรคตที่นั่น เมื่อ พ.ศ. 2031

3. พบเส้นทางเดินของกองทัพเรือของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถจากท่าเรือหลวงริมฝั่งแม่น้ำน่านหน้าพระราชวังจันทน์พิษณุโลก ถึงเมืองพิษัย และมีหลักฐานและเหตุผลที่น่าเชื่อได้ว่าได้เสด็จยกพลขึ้นบกในบริเวณนี้ เพื่อเดินทางต่อไปถึงยุทธภูมิของศึกเซียมาย ที่ท่าชัย ในบริเวณนั้นเป็นท้องทุ่งกว้างใหญ่ หลังแนวเขาพระศรี มีบึงบัวขนาดใหญ่ ซึ่งเคยเป็นที่อยู่อาศัยของนกนานาชนิด (มีภาพประกอบซึ่ง download จาก www.googleearth.com และ PointAsia.com และภาพถ่ายจากสถานที่จริง)

4. พบสาเหตุแห่งการล่มสลายของราชอาณาจักรสุโขทัย ได้รู้เรื่องของบุคคลบางคนที่เคยมีชีวิตอยู่จริงบนแผ่นดินไทย เมื่อ 500 ปีที่ผ่านมา เช่น สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

พระเจ้าติโลกราชแห่งล้านนา หมื่น (ดั่ง) นคร เจ้าแสนแห่งเชลียง และตัวกวี ซึ่งบางครั้งใช้นามแฝงว่า “นางเมือง” และ “นางนาฏ” และ “ได้รู้เรื่องของบุคคลที่น่าจะมีอยู่จริง เช่น หลวงศรีราชบุตร พันชมชื่น พันชัย ฯลฯ

5. ค้นพบเมืองสรวงโบราณในจังหวัดร้อยเอ็ด เมืองนี้นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิในอดีตได้เพียรพยายามค้นหาเป็นเวลาหลายทศวรรษแต่ไม่พบ

6. ได้หลักฐานและเหตุผลที่แสดงว่า “ท้าวไท้ ธิราชผู้มีบุญ” ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์ที่กวีแต่งลิลิตพระลอถวายคือ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2

7. มีหลักฐาน และเหตุผลที่แสดงว่าสตรีไทยในสมัยโบราณ ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้นขึ้นไปถึงสมัยสุโขทัยมีโอกาสได้รับการศึกษาใน “สรรพศาสตร์” ต่าง ๆ และ การศึกษานั้นน่าจะเป็นไปตามเหตุปัจจัย แต่มิใช่เป็นการศึกษาภาคบังคับที่ทางราชการเป็นผู้จัดให้แก่เยาวชนทุกคน เช่นที่เริ่มปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 จนถึงปัจจุบัน

8. มีหลักฐานและเหตุผลที่น่าเชื่อว่า สมเด็จพระไชยราชาธิราชเป็นพระราชโอรสใน

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 กับเจ้านาง หรือสตรีชั้นสูงในสังคมลำปาง และสตรีนั้นน่าจะเป็นเชื้อสายของหมื่น (ดั่ง) นคร กับภรรยาเดิมที่เขาเมื่อยู่ก่อนที่จะจะมา “กิน” เมืองเชลียงอีกเมืองหนึ่งและได้ภรรยาใหม่ที่นั้น

9. สมเด็จพระไชยราชาธิราชน่าจะประสูติหลัง พ.ศ. 2058

10. มีหลักฐานที่ยืนยันว่ามหาดิคำหลวงเป็นพระราชนิพนธ์ในราชสำนักพิษณุโลก สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถโปรดฯ ให้มีมหรสพ 15 วันฉลองพระศรีรัตนมหาธาตุเมืองพิษณุโลก “แล้วจึงพระราชนิพนธ์มหาดิคำหลวงจบบริบูรณ์” ในพ.ศ. 2025 ในขณะที่ทรงพำนักอยู่ที่พิษณุโลก ระหว่าง พ.ศ. 2006 - 2031

สิ่งที่ข้าพเจ้าค้นพบเป็นผลพลอยได้ทั้ง 10 ข้อนี้ ไม่มีผู้ทรงคุณวุฒิท่านใดคัดค้านหรือเสนอข้อมูลใหม่ หรือให้ความคิดเป็นอย่างอื่น

ส่วนในเรื่องของกวีผู้แต่งเรื่องขุนพายนัน พลตรี ม.ร.ว. ศุภวัฑฒ์ เกษมศรี เห็นว่าเป็นพระสงฆ์ในทินนามว่า “เบญญาพิศาล” หรือ “ปัญญาพิศาล” มีผู้ที่เห็นด้วย และอ้างอิง พลตรี ม.ร.ว. ศุภวัฑฒ์ เกษมศรี หลายคน

การดำเนินการวิจัย

ข้าพเจ้าดำเนินงานวิจัย โดยศึกษา **ลิลิตพระลอ** มาตั้งแต่ พ.ศ. 2518 และเริ่มศึกษา **กวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่าย** เมื่อ พ.ศ. 2530

ในเบื้องต้นนี้ ข้าพเจ้าขอทบทวนสิ่งที่ผู้ทรงคุณวุฒิในอดีตได้ยอมรับกันมาแล้วคือ **กวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่ายและลิลิตพระลอ** เป็นวรรณคดีชั้นครูของไทย เป็นบทประพันธ์อมตะ แต่ไม่ปรากฏประวัติผู้แต่งมาก่อน และในฐานะที่เป็นวรรณคดีชั้นครู ผู้ที่อ่านเป็นก็ย่อมจะได้รับประโยชน์ทั้งที่เป็นความรู้ ความสนุกสนาน และความเพลิดเพลินมากมายจากวรรณคดีสองเรื่องนี้ และอาจจะต้องการรู้เรื่องราวเกี่ยวกับตัวกวีผู้แต่งเช่นเดียวกับข้าพเจ้า

อย่างไรก็ตาม ในระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา ได้มีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับเนื้อหาและการใช้คำบางคำใน “**นาครัก**” ใน **ลิลิตพระลอ** แต่ทว่าสิ่งที่ปรากฏอยู่ก็คือ วรรณศิลป์ที่มีความงามเป็นเลิศ ทั้งด้านองค์ประกอบ กลวิธีการประพันธ์ และมีสาระสำคัญของชีวิตมนุษย์ที่งดงาม ลึกซึ้ง ชวนให้คิดแผ่อยู่ในเนื้อหาโดยตลอด

ข้อโต้แย้งและความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่ ซึ่งมีลักษณะที่ขัดแย้งกันอย่างรุนแรงนั้น ทำให้ข้าพเจ้าต้องทำงานด้วยความรอบคอบมากขึ้น

ข้าพเจ้าเริ่มต้นกระบวนการแสวงหาความรู้นั้นโดยใช้หลักการของวรรณคดีศึกษา และวรรณคดีวิจารณ์ ตามแนวทางที่อาจารย์บุญเหลือแนะนำ คือวิเคราะห์องค์ประกอบและกลวิธีการประพันธ์ของ **กวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่ายและลิลิตพระลอ** ตามหลักการของวรรณคดีศึกษา ดีความโดยใช้ความรู้จากศาสตร์อื่น ๆ ช่วยในลักษณะที่เป็นปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ใช้วิจารณ์ญาณ และใช้เวลานานหลายปีในการใคร่ครวญ ทบทวน ตรวจสอบพินิจพิเคราะห์ ข้อมูลต่าง ๆ อย่างรอบคอบ แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดกับบุคคลต่าง ๆ ที่สนใจวรรณคดีสองเรื่องนี้ ก่อนที่จะตัดสินใจสรุป และได้ข้อสรุปดังกล่าวข้างต้น

ข้าพเจ้าเริ่มการวิจัยด้วยการอ่านวรรณคดีสองเรื่องนี้ทีละเรื่อง (ระยะเวลาห่างกันราว 12 ปี) โดยอ่านติดต่อกันตั้งแต่ต้นอย่างต่อเนื่องจนจบเรื่อง เพื่อให้เห็นภาพรวมของเนื้อหา และได้สัมผัสความรู้สึกของกวี และอ่านอีกหลาย

สิบครั้งในเวลาต่อมาระหว่างที่ดำเนินการ
ในชั้นที่ 1 และชั้นที่ 2 เพื่อวิเคราะห์และ
ตีความสิ่งต่อไปนี้เป็นคือ

วิเคราะห์และตีความองค์ประกอบของ
กวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่ายและลิลิตพระลอ ดังนี้

ภาษา ได้แก่ ภาษาเฉพาะตัว (idiolect)
และวิธีการใช้ภาษาเฉพาะตัวของกวี
(idiosyncrasy) พบว่า กวีใช้คำบางคำใน
ความหมายเดียวกัน ซึ่งเป็นความหมายที่
ต่างจากที่กำหนดไว้ในพจนานุกรมฉบับ
ราชบัณฑิตยสถาน บ้าง ไม่มีปรากฏอยู่ใน
พจนานุกรมฯ บ้าง เช่น “เจ้าหล้า” “ด้าย”
“สมภาร” “ห้าว” “ห้าวเมือง” ฯลฯ บางทีก็ใช้
คำต่างจากที่คนโดยทั่วไปใช้บ้าง เช่น คำว่า
“ส้อง” (ซึ่งแปลว่าที่อยู่อาศัย) ในปริบทที่ว่า
“ส้อง ศรีสุคน” ในกวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่าย ซึ่ง
หมายถึงแหล่งที่อยู่อาศัย ของนกสวองาม
นานาชนิด

ส่วนวิธีการใช้ภาษาเฉพาะตัวของกวีที่
เหมือนกันก็มี เช่น ชอบใช้จำนวนตั้งแต่หลัก
หน่วยถึงหลักล้านแสดงปริมาณเพื่อเปรียบเทียบ
ให้เห็นคุณภาพ หรือ คุณค่า และชอบใช้โวหาร
อติพจน์ (hyperbole)

ในด้านรูปแบบ ข้าพเจ้าได้เห็นว่า ผู้แต่ง
กวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่ายและลิลิตพระลอ ตั้งใจ
นำเสนอบทประพันธ์สองเรื่องนี้ในรูปแบบที่
ต่างกันและเป็นบทประพันธ์คนละชนิด กวี
นิพนธ์เรื่องยวนพ่ายเป็นบทเห็ดพระเกียรติ
สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และเป็นส่วนหนึ่ง
ของอัฐชีพระวัติของกวี เป็นบทประพันธ์
ประเภทสารคดี (informative literature) ลิลิต
พระลอเป็นประเภทจินตคดี (imaginative
literature)

เนื้อหา

ข้าพเจ้าวิเคราะห์ และสังเคราะห์
องค์ประกอบต่อไปนี้ในรายละเอียด คือ

1. เรื่องราว/สิ่งที่เกิดขึ้น

เรื่องราว/สิ่งที่เกิดขึ้นในยวนพ่าย
อาจแบ่งเป็นสามตอนที่เกี่ยวข้องกันคือ

ตอนที่ 1 สรรเสริญพระบารมีสมเด็จพระ
พระบรมไตรโลกนาถ กวีกล่าวถึงพระองค์ใน
มิติต่าง ๆ อย่างละเอียด คือ พระราชประวัติ
พระอัจฉริยภาพ พระปรีชาสามารถ พระบรม
เดชานุภาพ พระเกียรติคุณ พระสิริโฉม และ
พระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

ที่มีต่อโลก ต่อบ้านเมืองของกวี และต่อกวีเอง
เป็นส่วนตัว ในตอนแรกนี้กวีได้แทรกปณิธาน
ของท่านในการแต่งกวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่ายไว้ด้วย

ตอนที่ 2 วิกฤตการณ์ทางการเมือง
ในเชียงขึ้น หรือเซลียง นับตั้งแต่พระเจ้า
เชียงใหม่แต่งตั้งหมื่น (ดั่ง) นคร ซึ่งปกครอง
เมืองลำปางอยู่ก่อนให้มา “กิน” เมืองเซลียง/
เชียงขึ้น อีกเมืองหนึ่งในประมาณปี พ.ศ. 2004
จนถึง พ.ศ. 2017 คือเมื่อหมื่น (ดั่ง) นครเดินทาง
ขึ้นไปเฝ้าพระเจ้าเชียงใหม่เพื่อพิสูจน์ความ
จงรักภักดี และไม่ได้มีโอกาสกลับสู่เซลียงอีก
เลย เพราะพระเจ้าเชียงใหม่ลงโทษเขาอย่าง
รุนแรงถึงชีวิต แล้วแต่งตั้งบุคคลอื่นมาจะให้
“กิน” เซลียงแทน แต่ “นางเมือง” ไม่ยอม

ตอนที่ 3 ชัยชนะของสมเด็จพระ
บรมไตรโลกนาถในการทำสงครามเพื่อขับไล่
และปราบข้าศึกศัตรูของชาวเซลียง ซึ่งมี
“นางเมือง” เป็นผู้นำอยู่ในระยะแรก

ส่วนเรื่องราวในลิลิตพระลอ อาจแบ่ง
ตามพล็อตได้เป็น 16 ตอน ดังนี้

- สรรเสริญพระบารมีสมเด็จพระ
พระบรมไตรโลกนาถ โดยกล่าว
ถึงชัยชนะของพระองค์ในศึก
เซลียงอย่างสรุป

- ปณิธานกวี
- เริ่มเรื่องพระลอ
- พระราชสงครามระหว่างเมือง
สรวงกับเมืองสรอง
- พระลอคิลกเสด็จขึ้นครองราชย์:
เรื่องรักเริ่มต้น
- พระลอทรงคิดหาวิธีที่จะได้พบ
พระเพื่อนพระแพง
- ปฏิบัติการของปู่เจ้าสมิงพราย:
เทพเจ้าแห่งขุนเขา
- พระลอเสด็จออกจากเมืองสรวง
- พระลอเสด็จน้ำ
- ยุทธการไถ่ผี: พระลอตามไถ่
- ในสวน: พระลอแปลง
- พบ: รักเอ๋ย
- เตรียมการอภิเษกสมรส
- โศกนาฏกรรมในพระตำหนักรัก
- พระราชไมตรีระหว่างเมืองสรอง
กับเมืองสรวง
- ป้างฉิมพจน์

2. คน/ตัวละคร (คนจริง และคน สมมุติ)

บุคคลที่มีบทบาท และที่กวีอ้างถึง
ในยวนพ่ายแทบทั้งหมดเป็นบุคคลจริง และ

น่าจะเป็นบุคคลจริง

บุคคลจริงมี เช่น สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระยาธิไทย พระเจ้าติโลกราชแห่งล้านนา เจ้าแสน พระยาศรีสุริยราช หนื่น (ดั่ง) นคร และที่น่าจะเป็นบุคคลจริงก็มี เช่น ขุนอินทร์ พันชัย พันมโนราช หนื่นพ้าน หลวงศรีราชบุตร ฯลฯ ยกเว้นบุคคลที่กวีเรียกว่า “นางเมือง” ซึ่งเป็นชื่อที่กวีสมมุติขึ้นให้แสดงบทบาทแทนตนในบางช่วงของชีวิต คล้ายกับที่นักเขียนในสมัยต่อมาสร้างตัวละครในบทประพันธ์ของตน เช่น หม่อมเจ้าอากาศดำเกิง รพีพัฒน์ สร้าง วิสูตร ศุภลักษณ์ ณ อยุธยา ขึ้นมาให้แสดงบทบาททางตอนแทนตนในนิยายเรื่อง *ละครแห่งชีวิต* หรือที่ “บุญเหลือ” สร้าง “คุณแก้ว” ขึ้นแสดงบทบาทแทนบางส่วนของท่านในนวนิยายชื่อ *ทศดิยะวิเศษ*

ส่วน *ลิลิตพระลอ* มีบุคคลจริงปรากฏอยู่โดยนัยสองพระองค์ คือสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 นอกจากนั้นเป็นตัวละคร คือเป็นบุคคลสมมุติ ยกเว้น พระนางนาฏบุญเหลือที่กวีบอกในตอนต้นเรื่องว่าเป็นพระญาติกับท้าวแมนสรวงพระราชสวามี และแอบบอก

ภายหลังอีกว่า พระนางอยู่ใน “เครื่องทึนกร” ซึ่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ช่วยให้เห็นว่า พระนางเป็นตัวละครชนิดเดียวกับ วิสูตร ศุภลักษณ์ ณ อยุธยา หรือ “คุณแก้ว” คือมีพระมเหสีของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่งเป็นสมเด็จพระราชชนนี หรือเป็นสมเด็จพระมาตุจฉาเจ้าของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 เป็น “แบบ” ให้สร้างขึ้น

3. เวลา/สถานที่ (ภูมิทัศน์/ฉาก) มีทั้งที่เป็นอยู่จริง และสมมุติขึ้นบางส่วน

สถานที่ที่กวีเอ่ยถึงในกวีนิพนธ์เรื่อง *ยวนพ่าย* มีอยู่จริง ปัจจุบันมีซากเหลืออยู่ให้เห็นพอจะเปรียบเทียบกับสถานที่ที่กวีบรรยายไว้ได้ตรง เช่น เมืองเชียงขึ้น หรือเชียง ปัจจุบันคืออุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ซึ่งองค์การ UNESCO ได้ประกาศให้เป็นมรดกโลก ดังกล่าวแล้ว รายละเอียดที่กวีบรรยายไว้เกี่ยวกับเมืองนี้ มีร่องรอยเหลือให้เห็น คือ กำแพงศิลาแลงและเขื่อนรอบเมือง ด้าย ช่องใส่ปืน ประตูเมือง คูเมือง สะพาน ป้อม ภูเขาที่ล้อมเมืองอยู่ แก่ง คลองบางเม้ง แม่น้ำยมที่ไหลผ่านหน้าเมือง ฯลฯ ส่วนที่พิชฌุโลกมีซากท่าเรือหลวงริมฝั่งแม่น้ำน่าน อยู่ที่หน้าซากพระราชวังจันทน์ มีหาดสายบัว

ที่บ้านโคน ในอำเภอพิชัย มีบึงใหญ่ซึ่งเคยเป็นที่อยู่อาศัยของบรรดานกสวยงามที่ทำซัย

ส่วนลิลิตพระลอ กวีสร้างจากส่วนหนึ่งขึ้นจากจินตนาการ ในกรอบของจิตวิทยาตามแนวคิดของพุทธศาสนาว่าด้วยเรื่องการทำงานของ “จิต” ซึ่งทำให้เกิดภาพ “เหนือจริง” (surrealistic) ขึ้นในกวีนิพนธ์ไทย กวีใช้เพียงชื่อของเมืองสรวง และเมืองรอง ซึ่งเป็นชื่อของเมืองโบราณที่มีอยู่จริง เพื่อสร้างความสมจริงให้แก่เรื่องราวที่สมมุติขึ้นเท่านั้น แต่ในการบรรยายภูมิทัศน์ของพระราชวังเมืองสรวง กวีใช้แผนผังพระราชวังหลวงของพระนครศรีอยุธยาในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 เป็นแบบ

4. ทักษะของกวี

ในกวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่ายและลิลิตพระลอ กวีเทิดทูนสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเป็นอย่างสูงยิ่งในทุกมิติของความ เป็นมนุษย์ เป็นนักปราชญ์ เป็นนักรบ เป็นนักปกครอง และเป็นนักวิจารณ์วรรณคดี (!) ในขณะที่เดียวกันก็มีความชื่นชมหมื่น (ด้ง) นครอย่างลึกซึ้งในอุดมคติ และในความกล้าหาญของเขา

การวิเคราะห์และตีความกลวิธีการประพันธ์

ข้าพเจ้าพิจารณาเรื่องต่อไปนี โดยเริ่มที่วัตถุดิบที่กวีนำมาปรุงแต่งเป็นกวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่ายและลิลิตพระลอ

ในขณะที่วัตถุดิบสำคัญในกวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่าย คือ ประวัติศาสตร์ไทยสมัยสุโขทัยตอนปลายและอยุธยาตอนต้น รวมทั้งประสบการณ์ อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด และจินตนาการของกวี วัตถุดิบสำคัญในลิลิตพระลอ คือ จินตนาการ และประสบการณ์ รวมทั้งความรู้สึกนึกคิด และอารมณ์ของกวี

ต่อมาพิจารณาแนวเรื่อง (theme)

แนวเรื่อง.....ในยวนพ่ายและลิลิตพระลอมีหลายแนว แนวเรื่องหลักในกวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่ายคือ

1. การสรรเสริญพระบารมี
การเกิดพระเกียรติสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
2. ความซาบซึ้งในพระมหา
กรุณาธิคุณของสมเด็จพระ
บรมไตรโลกนาถที่มีต่อดาวกวี คือ
โปรดเกล้าฯ เสด็จ “มามลายโศก”

บนแผ่นดินเขลิยงเหลือไว้แต่ความสุข
ทั้งนี้โดยที่กวีได้แทรกความชื่นชมที่มี
ต่อหมื่น (ดั่ง) นครไว้ด้วย

3. ชัยชนะของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
ในศึกเขลิยง

ส่วนแนวเรื่องหลักในลิลิตพระลอ คือ

1. ความทุกข์แสนสาหัสของสมเด็จพระ
พระราชชนนีหม้ายที่ต้องสูญเสีย
พระราชโอรสวัยเยาว์ที่เพิ่งจะเสด็จ
ขึ้นครองราชสมบัติ
2. พุทธปรัชญาว่าด้วยพิษของกามตัณหา
และอกุศลมูล ได้แก่ ความโลภ โกรธ
และหลง
3. เรื่องรักโศกสลด เลือดคนองพระ
คำหนักรักของเจ้าชายเจ้าหญิงวัยเยาว์
4. ความกล้าหาญของผู้ที่มีความรักต่อกัน

การลำดับเหตุการณ์ในเรื่อง (plot)

ผลการวิเคราะห์พล็อตในกวีนิพนธ์เรื่อง
ยวนพ่ายและลิลิตพระลอ ซึ่งได้แก่การศึกษา
กลวิธีที่กวีเรียงลำดับเหตุการณ์ คือการเปิด
เรื่อง ดำเนินเรื่อง และปิดเรื่องนั้น ข้าพเจ้าได้
นำเสนอพล็อตหลักไปแล้วโดยแทรกอยู่ในการ
นำเสนอเรื่องราวโดยสรุป และจะได้กล่าวถึงอีก

ในบทวิเคราะห์เรื่องสำนวน (style) ของกวี ซึ่ง
ข้าพเจ้าหวังว่าจะได้มีโอกาสนำเสนอในวารสารนี้
ต่อจากบทความนี้ ท่านที่สนใจสามารถอ่าน
รายละเอียดในรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ที่ชื่อ

จกungkulpai ยืนโยค

หายแผ่นดินฟ้าไหม้ อย่าหายๆ

และ เสียงลือเสียงเล่าอ้าง อันใด ท่านเอ๋ย

โดยติดต่อขอทำสำเนาได้ที่ e-library ของ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

กรรมวิธีเบ็ดเตล็ด

สำหรับกรรมวิธีเบ็ดเตล็ดข้าพเจ้าพิจารณา
เรื่องของน้ำเสียงของกวี (tone) น้ำเสียงคือ
ภาษาที่มีได้พูด หรือมีได้เขียน ไม่ปรากฏ
รูปลักษณะอยู่ในปริบท แต่มีความหมายอยู่ใน
ปริบท ผู้อ่านหรือผู้ฟังสามารถสัมผัสน้ำเสียง
ได้จากการ “อ่านระหว่างบรรทัด” ข้าพเจ้า พบ
น้ำเสียงนุ่มนวลอ่อนโยน ชวนให้คิดว่าผู้แต่ง
น่าจะเป็นสตรีอยู่ในปริบทต่าง ๆ บ่อยมาก ทั้งใน
กวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่ายและลิลิตพระลอ

ในกวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่าย กวีกล่าวคำ
สวดดีสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถว่าพระองค์
คือพระมหาเทพที่จุติมาประสูติในโลกมนุษย์
เพื่อมาสลายความโศกเศร้าของแผ่นดิน (เชิงชื่น)

ด้วยน้ำเสียงดังนี้

พระมามลายโสภหัตถ์เหลือสุข (หน้า 3)

การบรรยายสภาพของเชลยสงคราม เมื่อเสร็จศึกเชลยจึงแสดงให้เห็นว่า กวีเป็นผู้ที่ให้ความสำคัญแก่สิ่งที่อาจถือได้ว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย เช่น เรื่องการปฏิบัติต่อเชลยศึก กวีมีน้ำเสียงที่อ่อนโยนแฝงความเมตตาผสมกับความรู้สึกขมขื่น กวีบรรยายว่าเชลยถูกมัดมือติดกับเชือกแล้วให้วิ่งมาตามทางที่ทหารฝ่ายชนะขี่ม้าลากมา ทหารเมื่อยมาก จึงจำใจจูงเชลยไปขาย โดยแลกกับเหล้าเท่านั้น

เชลยลากลุ่ม้า มื้อมัด

เขาเมื่อยจำจูงขาย แลกเหล้า...

(หน้า 285)

ทั้งนี้ โดยที่น้ำเสียงไว้ให้ผู้อ่านรู้สึกด้วยตนเองว่า ผู้ที่เป็นเชลย ซึ่งถูกมัดมือลากมาตามทางที่ม้าวิ่งจะรู้สึก “เมื่อย” สักเพียงใดและจะรู้สึกอย่างไรที่กลายเป็นสินค้าที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนกับเหล้า

ส่วนในลิลิตพระลอ มีตัวอย่างเรื่องการใช้คำที่แฝงน้ำเสียงนุ่มนวลอ่อนโยน ฟังดูเป็นน้ำเสียงของกวีสตรี เช่น การอธิบายบุคลิกภาพและพฤติกรรมของพระลอ ดังนี้

เดือนจรัสโคมแจ่มฟ้า คืบได้เห็นหน้า

ลอราชไชรู้คู่เดือน คุณแล...

(หน้า 11, 15)

พระองค์โอบาตเพียง ศศิธร

เสด็จคุณเดือนเขจร แจ่มฟ้า...

(หน้า 231)

เมื่อพระลอฝากเมืองแก่เหล่าทหารที่ตามมาส่งเสด็จ กวีแต่งให้พระลอมีพระราชดำรัสดังนี้

ฝากเมืองช้างม้าไพร่ พลหลวง

ฝากนอกในทั้งปวง แล่งหล้า

อย่าลืม...

ฝากออกท้าวเจ้าฟ้า ฝากแก้วกลอยสมร

(หน้า 274)

ข้าพเจ้าอ่านลิลิตพระลอด้วยหุบ่อยครั้งดังที่กวีตั้งใจให้บทประพันธ์ของท่านมีเสียงที่กระทบใจผู้ฟัง คือให้กระทบใจโดยผ่านหูด้วยการอ่านออกเสียง มากกว่าผ่านเพียงสายตาด้วยการอ่านในใจน้ำเสียงเศร้าโศกอย่างจริงใจในบทกรวญของพระนางบุญเหลือที่พระหทัยสลาย เมื่อทรงทราบข่าวการเสด็จสวรรคตของพระลอนั้น ข้าพเจ้าไม่คิดว่ากวีที่เป็นชายจะมีความรู้สึกเช่นนั้นได้จริง หรือ

จินตนาการความรู้สึกของคนที่เป็นแม่ที่คิดว่า จะสูญเสีย และต้องสูญเสียลูกชายคนเดียวไป จริง ๆ ได้อย่างละเอียด ประณีต มีพลังของความสมจริงมากเช่นนั้น รวมทั้งไม่คิดว่ากวีที่เป็นชายจะให้ความสำคัญแก่ความรู้สึกของตัวเองละครที่เป็นแม่ และเป็นหม้ายมากถึงเพียงนั้น ทั้งนี้โดยที่ยังมิได้กล่าวถึงความรู้สึกของพระนางบุญเหลือในช่วงแรกขณะที่พระลอมีพระอาการประชวร “คลั่งเพราะรัก” และพระนางจำต้องตามใจลูกในที่สุด เพราะลูกนั้น คือ “สอน บ่ฟังแม่สอน ...” จะไปให้ได้ และเมื่อไปแล้วก็เป็น “ดังนี้” คือ “...พ่อไปตาย เมืองท่านม้วย...ด้วยหอกดาวหลาวดาบ...ด้วยกำซาบปืนยา ดังนี้” (หน้า 637)

กวีมีความละเอียด ประณีต และมีความเพียรพยายามมาก ในการใช้เวลาคิดหาและคัดสรรถ้อยคำอย่างพิถีพิถันร้อยเรียงบรรยายความรู้สึกเศร้าโศกของตัวละครที่เป็น “สมเด็จพระราชชนนี” ให้ได้ความรู้สึกทั้งหมดแรงจากน้ำเสียงได้

อย่างสมจริง และความรู้สึกเช่นนี้ผู้อ่านแต่ละท่านน่าจะสัมผัสได้โดยผ่านหูของตนเองเท่านั้น

การวิเคราะห์องค์ประกอบ และกลวิธีการประพันธ์ข้างต้นนี้ ทั้งหมดคือส่วนสำคัญที่มีผลรวมกันทำให้ข้าพเจ้าสัมผัส “สำนวนสตรี” ในกวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่ายและลิลิตพระลอ มิใช่ดูคำเพียงคำ 2-3 คำ หรือดูโคลงเพียง 1-2 บท แล้วสรุปประวัติกวีได้ดังกล่าวมาแล้ว

ด้วยข้อจำกัดของวารสารนี้ ข้าพเจ้าจึงขอยุติเรื่องบทสรุปประมวลผลการวิจัยว่าด้วยการค้นพบประวัติผู้แต่งกวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่ายและลิลิตพระลอไว้เพียงเท่านี้ก่อน หากมีโอกาสก็จะนำเสนอเรื่องที่เกี่ยวข้องต่อไป เช่น เรื่องการวิเคราะห์สำนวน (style) ของกวี ลักษณะร่วมของสำนวนกวีในกวีนิพนธ์ เรื่องยวนพ่ายและลิลิตพระลอ ซึ่งเป็นส่วนเสริมที่นำไปสู่การค้นพบประวัติผู้แต่งกวีนิพนธ์มตะสองเรื่องนี้

บรรณานุกรม

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. (2556). คุณค่าของวรรณคดีไทย ใน เบิกทางวรรณคดีศึกษาไทย.

นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะอักษรศาสตร์, ภาควิชาภาษาไทย.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. (2543). *วิเคราะห์วรรณคดีไทย*. กรุงเทพฯ: ศยาม.

วิภา กองนันทน์. (2533). *วรรณคดีศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

วิภา กองนันทน์. (2553). จงคงคู่กล้า ยืนโยค หายแผ่นดินฟ้าไหม้ อย่าหาย.

ใน รายงานประมวลผลการวิจัยว่าด้วยการค้นพบประวัติผู้แต่งกวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่าย.

กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

วิภา กองนันทน์. (2554). เสี่ยงลือเสี่ยงเล่าอ้าง อันใด ท่านเอ๋ย. ใน รายงานประมวลผลการวิจัย

ว่าด้วยการค้นพบประวัติผู้แต่งลิลิตพระลอ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุน

การวิจัย.

